

Terschelling

West-Terschelling, paviljoen De Walvis

Natuurtoets

identificatie

projectnummer:

1499143

projectleider:

E. Venema

planstatus

datum:

17-11-2014

03-10-2017

status:

definitief

actualisatie

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1. Aanleiding en doel	3
1.2. Voorgenomen ontwikkeling	4
1.2.1. Huidige situatie	4
1.2.2. Toekomstige situatie	4
1.3. leeswijzer	5
1.4. Gebruikte bronnen	6
2. Toetsingskader	7
2.1. Wet Natuurbescherming	7
2.1.1. Gebiedsbescherming	7
2.1.2. Soortenbescherming	9
3. Voortoets Wet Natuurbescherming	11
3.1. Inleiding	11
3.2. Beschrijving Natura 2000-gebieden	12
3.2.1. Waddenzee	12
3.2.2. Duinen Terschelling	14
3.3. Toetsing	16
4. Natuurnetwerk Nederland	17
4.1. Beschrijving Natuurnetwerk Nederland	17
4.2. Toetsing	18
5. Soortbescherming	19
5.1. Beschrijving aanwezige soorten	19
5.2. Toetsing	19
6. Conclusie	21

1.1. Aanleiding en doel

Ten behoeve van de verbetering van de interne bedrijfsvoering heeft (strand)paviljoen De Walvis uitbreidingsplannen. Voor deze uitbreiding wordt een bestemmingsplan opgesteld. In het bestemmingsplan dient te worden aangetoond dat het plan volgens de Wet natuurbescherming, voorheen Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de provinciale Verordening Romte (Ecologische Hoofdstructuur, nu Natuurnetwerk Nederland) uitvoerbaar is. In deze natuurtoets wordt deze toetsing uitgevoerd.

Figuur 1.1 Ligging paviljoen De Walvis

1.2. Voorgenomen ontwikkeling

1.2.1. Huidige situatie

Het (strand)paviljoen De Walvis ligt op een strategische locatie, aan het Groene Strand bij West-Terschelling. De ligging van het paviljoen is weergegeven in figuur 1.1. In de eerste jaren werd het jaarlijks opgebouwd en weer afgebroken, maar sinds 1993 is er een permanente vergunning voor het paviljoen. Hiervoor is een vrijstelling van het bestemmingsplan (artikel 19 WRO) verleend. De Walvis ligt aansluitend op een grootschalige duingebied dat langs de westzijde van het dorp ligt. Aan de oostzijde van het paviljoen ligt een braakliggend bedrijfsperceel (voormalig B&Y-terrein). Daarachter ligt het woongebied van West-Terschelling. Het paviljoen is naast een restaurant ook een voorziening voor passanten en bezoekers van het Groene Strand. In figuur 1.2 is de huidige situatie met bebouwing en terras weergegeven. Ook aan de westzijde van het paviljoen is reeds een deel bestraat (zie ook figuur 3.2)

Figuur 1.2 Huidige situatie Paviljoen De Walvis

1.2.2. Toekomstige situatie

Op dit moment is er sprake van een inefficiënte werkvloer. Verder is er een groot tekort aan opslagruimte ontstaan. Momenteel wordt voor een deel van de opslag een locatie elders gebruikt, waardoor dagelijks af en aan gereden moet worden.

Daarom is het initiatief opgevat om De Walvis te verbouwen en beperkt uit te breiden. Deze ontwikkeling is niet gericht op het kunnen aantrekken van meer gasten, maar op het verbeteren van de kwaliteit voor de werknemers en de te verwerken producten. Tevens wordt de aanvoer van goederen verbeterd en vindt er minder bevoorradingsverkeer plaats, met minder uitstoot fijnstof, CO² enz.

De uitbreiding vindt plaats aan de zijkanten en achterzijde van het paviljoen (groene arcering in figuur 1.3). Aan de zuidoostzijde wordt een aanbouw voor goederenontvangst gerealiseerd. Aan de achterzijde en noordwestzijde worden ruimten voor personeel en opslag gemaakt. Vóór de beoogde goederenontvangst is momenteel een stallingplaats voor fietsen aanwezig. Het is de bedoeling om deze te verplaatsen naar een wat rommelige hoek aan de westzijde van het paviljoen. De serre wordt aan de westzijde iets doorgetrokken, zodat er over de gehele lengte van het gebouw een eenheid ontstaat. Het terras aan de oostzijde wordt recht getrokken. Daarbij wordt het mogelijk gemaakt om het dak over het terras door te trekken, zodat het ook bij kouder of slecht weer gebruikt kan worden. Aan de achterzijde vindt de ontwikkeling plaats in de duinrand. Hier wordt op korte afstand van de uitbreiding een keerwand geplaatst. De situering van de gewenste uitbreidingen is weergegeven in figuur 1.3.

Figuur 1.3 Toekomstige situatie

1.3. leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het toetsingskader beschreven. In hoofdstuk 3, 4 en 5 wordt respectievelijk op de Natura 2000-gebieden, Natuurnetwerk Nederland en beschermde soorten ingegaan. De samenvattende conclusie is in hoofdstuk 6 opgenomen.

1.4. Gebruikte bronnen

In deze natuurtoets is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Meijer, J., G. Vriens, E.J. Lammerts (6 december 2013): PAS-analyse Herstelstrategieën voor Duinen Terschelling;
- Rijkswaterstaat: Beheerplan Waddenzee 2014-2020 (concept december 2012);
- www.fryslân.nl;
- www.ravon.nl;
- www.synbiosys.alterra.nl;
- www.waarneming.nl;
- www.zoogdieratlas.nl;
- Zumkehr ecologisch adviesbureau (februari 2017): De aanwezigheid van een populatie van de zandhagedis op het Seinpaalduin in relatie tot de uitbreidingsplannen van paviljoen De Walvis, West-Terschelling.

2.1. Wet Natuurbescherming

Met de Wet Natuurbescherming (hierna: Wnb) zijn alle bepalingen met betrekking tot de bescherming van natuurgebieden en dier- en plantensoorten samengebracht in één wet. De Wnb implementeert diverse Europeesrechtelijke regelgeving, zoals de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn in de Nederlandse wetgeving.

2.1.1. Gebiedsbescherming

In Nederland hebben diverse natuurgebieden een beschermde status onder de Wnb. Daarbij zijn twee soorten beschermingen te onderscheiden:

- Natura 2000-gebieden;
- Bijzondere nationale natuurgebieden.

Natura 2000-gebieden

Natura 2000 richt zich op het behoud en de ontwikkeling van natuurgebieden in heel Europa. Natura 2000 is de overkoepelende naam voor gebieden die worden beschermd vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Volgens deze Europese richtlijnen moeten lidstaten specifieke diersoorten en hun natuurlijke leefomgeving (habitat) beschermen om de biodiversiteit te behouden. Voor Nederland gaat het om ruim 160 gebieden. Alle Natura 2000-gebieden liggen binnen het Nationaal Natuurnetwerk. In het aanwijzingsbesluit staat welke doelen Nederland nastreeft voor een bepaald gebied, bijvoorbeeld welke planten en dieren bescherming verdienen. Vervolgens komt er in nauw overleg met betrokken partijen een beheerplan, waarin onder andere staat beschreven welke maatregelen nodig zijn om de doelen te behalen.

Bijzondere nationale natuurgebieden

De Minister van Economische Zaken (EZ) kan buiten de gebieden die deel uitmaken van het Europese netwerk van natuurgebieden Natura 2000, ook bijzondere nationale natuurgebieden aanwijzen wanneer deze zijn opgenomen op een lijst als bedoeld in artikel 4, eerste lid, van de Habitatrichtlijn of onderwerp zijn van een procedure als bedoeld in artikel 5 van de Habitatrichtlijn. De beschermende werking die geldt voor gebieden die behoren tot Natura 2000, geldt in dat geval ook voor het bijzondere nationaal natuurgebied.

Wettelijk kader

De Wnb

- verankert de Europese gebiedsbescherming van Natura 2000, bestaande uit Speciale Beschermingszones (SBZ's) op grond van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn, in de Nederlandse wetgeving;
- vormt de wettelijke basis voor de aanwijzingsbesluiten met instandhoudingsdoelstellingen;
- legt de rol van bevoegd gezag voor verlening van vergunningen meestal bij de provincies.

Voor Natura 2000-gebieden gelden onder meer de volgende verplichtingen.

- De overheid dient ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert. Tevens mag er geen verstoring optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen.

- Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied. Bevoegde nationale instanties geven slechts toestemming voor het plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast.
- Als een plan of project om dwingende reden van groot openbaar belang toch moet worden gerealiseerd, terwijl significant negatieve effecten niet kunnen worden uitgesloten, moeten alle nodige compenserende maatregelen worden genomen om te waarborgen dat de algehele samenhang van het Europees ecologisch netwerk (Natura 2000) bewaard blijft.

In artikel 2.7, eerste lid, van de Wnb is de habitattoets voor het vaststellen van een bestemmingsplan neergelegd. Artikel 2.7, eerste lid, van de Wnb luidt als volgt:

Een bestuursorgaan stelt een plan dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, uitsluitend vast indien is voldaan aan artikel 2.8, met uitzondering van het negende lid.

Artikel 2.8 van de Wnb luidt als volgt:

1. Voor een plan als bedoeld in artikel 2.7, eerste lid, of een project als bedoeld in artikel 2.7, derde lid, onderdeel a, maakt het bestuursorgaan, onderscheidenlijk de aanvrager van de vergunning, een passende beoordeling van de gevolgen voor het Natura 2000-gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied.
2. In afwijking van het eerste lid hoeft geen passende beoordeling te worden gemaakt, ingeval het plan of het project een herhaling of voortzetting is van een ander plan, onderscheidenlijk project, of deel uitmaakt van een ander plan, voor zover voor dat andere plan of project een passende beoordeling is gemaakt en een nieuwe passende beoordeling redelijkerwijs geen nieuwe gegevens en inzichten kan opleveren over de significante gevolgen van dat plan of project.
3. Het bestuursorgaan stelt het plan uitsluitend vast, en gedeputeerde staten verlenen voor het project, bedoeld in het eerste lid, uitsluitend een vergunning, indien uit de passende beoordeling de zekerheid is verkregen dat het plan, onderscheidenlijk het project de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zal aantasten.
4. In afwijking van het derde lid kan, ondanks het feit dat uit de passende beoordeling de vereiste zekerheid niet is verkregen, het plan worden vastgesteld, onderscheidenlijk de vergunning worden verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:
 - a. er zijn geen alternatieve oplossingen;
 - b. het plan, onderscheidenlijk het project, bedoeld in het eerste lid, is nodig om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en
 - c. de nodige compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft.
5. Ingeval het plan, onderscheidenlijk het project, bedoeld in het eerste lid, significante gevolgen kan hebben voor een prioritair type natuurlijke habitat of een prioritaire soort in een Natura 2000-gebied, geldt, in afwijking van het vierde lid, onderdeel b, de voorwaarde dat het plan, onderscheidenlijk het project nodig is vanwege:
 - a. argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten, of
 - b. andere dwingende redenen van openbaar belang, na advies van de Europese Commissie.
6. Een advies van de Europese Commissie als bedoeld in het vijfde lid, onderdeel b, wordt door de Minister gevraagd. Het bestuursorgaan, onderscheidenlijk gedeputeerde staten doen daartoe een verzoek aan de Minister.

7. Compenserende maatregelen als bedoeld in het vierde lid, onderdeel c, maken onderdeel uit van het plan, onderscheidenlijk de verplichting om deze maatregelen te treffen maakt onderdeel uit van de vergunning voor het project, bedoeld in het eerste lid. Het bestuursorgaan dat het plan vaststelt meldt, onderscheidenlijk gedeputeerde staten melden de compenserende maatregelen aan Onze Minister, die de Europese Commissie van de maatregelen op de hoogte stelt.
8. Ingeval een compenserende maatregel voorziet in de ontwikkeling of verbetering van leefgebieden voor vogels, natuurlijke habitats of habitats voor soorten buiten een Natura 2000-gebied, draagt Onze Minister ervoor zorg dat deze leefgebieden of habitats een Natura 2000-gebied, of een onderdeel van een Natura 2000-gebied worden.

Een passende beoordeling is verplicht als een plan, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor de betrokken Natura 2000-gebieden.¹⁾ Voor de inschatting van de effecten die een plan kan hebben, moet de significantie worden beoordeeld in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied, die voor kwalificerende soorten en habitats zijn geformuleerd. Als niet op grond van objectieve gegevens op voorhand significante gevolgen op een Natura 2000-gebied zijn uitgesloten, moet een passende beoordeling worden gemaakt.²⁾ In de passende beoordeling worden de effecten op Natura 2000-gebieden nader onderzocht. Vervolgens kan een bestemmingsplan slechts worden vastgesteld indien is verzekerd dat ook bij een maximale invulling van het plan de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet worden aangetast.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Gebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), voorheen EHS, worden aangewezen in de provinciale verordening. Voor dit soort gebieden geldt het 'nee, tenzij' principe, wat inhoudt dat binnen deze gebieden in beginsel geen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen mogen plaatsvinden.

In artikel 7.1 van de provinciale verordening zijn de regels ten aanzien van de bescherming van het NNN opgenomen.

Artikel 7.1.1:

1. Een ruimtelijk plan dat betrekking heeft op gronden die deel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur zoals begrensd op de van deze verordening deel uitmakende kaart Natuur voorziet in een passende bestemming met gebruiksregels gericht op behoud, herstel of ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van de gronden.
2. Een ruimtelijk plan voor gronden zoals bedoeld in het eerste lid maakt geen activiteiten en ontwikkelingen mogelijk die leiden tot significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden, of tot een significante vermindering van de oppervlakte van die gronden, of tot significante aantasting van de samenhang tussen gebieden die deel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur.
3. Een ruimtelijk plan dat betrekking heeft op gronden nabij de ecologische hoofdstructuur kan nieuwe, niet-agrarische activiteiten en ontwikkelingen mogelijk maken, mits die niet leiden tot een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van de ecologische hoofdstructuur.

In de verordening zijn nog meer specifieke voorwaarden en regels opgenomen. Voor de voorgenomen ontwikkeling is echter artikel 7.1.1 van belang.

2.1.2. Soortenbescherming

In de Wnb wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- soorten die worden beschermd in de Vogelrichtlijn;
- soorten die worden beschermd in de Habitatrichtlijn;
- overige soorten.

1) Art. 2.8, tweede lid, van de Wnb.

2) ABRvS 23 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1421.

De Wnb bevat onder andere verbodsbepalingen ten aanzien van het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten, eieren en rustplaatsen van vogels als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn. Gedeputeerde Staten (hierna: GS) kunnen hiervan ontheffing verlenen en bij verordening kunnen Provinciale Staten (hierna: PS) vrijstelling verlenen van dit verbod. De voorwaarden waaraan voldaan moet worden om ontheffing of vrijstelling te kunnen verlenen zijn opgenomen in de Wnb en vloeien direct voort uit de Vogelrichtlijn. Verder is het verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen of te verstoren. GS kunnen hiervan ontheffing verlenen en bij verordening kunnen PS vrijstelling verlenen van dit verbod. De gronden voor verlening van ontheffing of vrijstelling zijn opgenomen in de Wnb en vloeien direct voort uit de Habitatrichtlijn.

Ten slotte is een verbodsbepaling opgenomen voor overige soorten. Deze soorten zijn opgenomen in de bijlage onder de onderdelen A en B bij de Wnb. De provincie kan ontheffing verlenen van deze verboden. Verder kan bij provinciale verordening vrijstelling worden verleend van de verboden. De noodzaak tot ontheffing of vrijstelling kan hierbij ook verband houden met handelingen in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden.

Bij de voorbereiding van het bestemmingsplan moet worden onderzocht of de Wet natuurbescherming de uitvoering van het plan niet in de weg staat. Dit is het geval wanneer de uitvoering tot ingrepen noodzaakt waarvan moet worden aangenomen dat daarvoor geen vergunning of ontheffing ingevolge de wet zal kunnen worden verkregen.

Uitwerking Verordening uitvoering Wet natuurbescherming provincie Zeeland

In de provincie Fryslân wordt vrijstelling verleend voor het weiden van vee en voor het op of in de bodem brengen van meststoffen. In het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingericht of ontwikkelde gebied, bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of natuurbeheer, bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw, of bestendig beheer en onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied worden vrijstellingen verleend ten aanzien van de soorten genoemd in bijlage I bij deze verordening. Per soort worden de handelingen, middelen en methoden genoemd die mogen worden toegepast, slechts voor zover er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Het betreft aardmuis, bastaardkikker, bosmuis, bruine kikker, bunzing, dwergmuis, dwergspitsmuis, egel, gewone bosspitsmuis, gewone pad, haas, hermelijn, huisspitsmuis, kleine watersalamander, konijn, meerkikker, ree, rosse woelmuis, steenmarter, tweekleurige bosspitsmuis, veldmuis, vos, wezel en woelrat.

3.1. Inleiding

Het plangebied is niet gelegen in een Natura 2000-gebied. Circa 38 m ten zuidwesten van het plangebied ligt wel het Natura 2000-gebied Waddenzee. Het Natura 2000-gebied Duinen Terschelling ligt ongeveer 147 m ten noordwesten van het plangebied.

Figuur 3.1 Ligging Natura 2000-gebieden (geel) t.o.v. plangebied (rode stip)

Op grotere afstand van het plangebied liggen nog meer Natura 2000-gebieden, maar gezien de aard van de ontwikkeling, kleinschalige uitbreiding ten behoeve van optimalisatie van de bedrijfsvoering, kunnen negatieve effecten op die gebieden op voorhand uitgesloten worden.

Doordat het gaat om een zeer geringe uitbreiding (200 m²) voor de een optimalisatie van de bedrijfsvoering buiten Natura 2000, die niet leidt tot een toename van het aantal recreanten en naar verwachting juist leidt tot een afname van het aantal verkeersbewegingen (door verbeteringen bevoorrading en opslag), kunnen op voorhand een aantal negatieve effecten uitgesloten worden:

- Areaalverlies;
- Versnippering;

- Verandering van de waterhuishouding;
- Verstoring door recreatie;
- Vermesting/verzuring door stikstofdepositie.

De bouwwerkzaamheden kunnen wel tijdelijk leiden tot verstoring. De beschrijving van de Natura 2000-gebieden is daarom toegespitst op de aanwezigheid van verstoringgevoelige soorten in de omgeving van het plangebied.

3.2. Beschrijving Natura 2000-gebieden

3.2.1. Waddenzee

Algemeen

Dit gebied is op 26 februari 2009 door de minister van LNV (nu EZ) definitief aangewezen als Natura 2000-gebied.

De Waddenzee bestaat uit een complex van diepe geulen en ondiep water met zand- en slibbanken waarvan grote delen bij eb droog vallen. Deze banken worden doorsneden door een fijn vertakt stelsel van geulen. Langs het vasteland en de eilanden liggen verspreid kweldergebieden, die door grote verschillen in vocht- en zoutgehalte bijdragen aan een zeer diverse flora en vegetatie. Enkele voorbeelden hiervan zijn de Boschplaat op Terschelling en Neerlands Reid op Ameland, waar op de overgang naar het duingebied bijzondere kweldervegetaties aanwezig zijn. Er is een nagenoeg ongestoorde hydrodynamiek en geomorfologie aanwezig, waarin natuurlijke processen zorgen voor instandhouding en ontwikkeling van karakteristieke ecotopen en habitats en de grenzen van land en water voortdurend wijzigen. Het gebied is in 2007 in het estuarium van de Eems-Dollard met 4.153 ha uitgebreid.

Instandhoudingsdoelen

Het gebied Waddenzee is aangewezen als Speciale Beschermingszone in het kader van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In tabel 3.1 zijn per habitattypen en soort de staat van instandhouding, relatieve bijdrage en instandhoudingsdoelen weergegeven.

Tabel 3.1 Instandhoudingsdoelen Waddenzee

Habitattypen		SVI Landelijk	Doelst. Oppervl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren
H1110A	Permanent overstromde zandbanken (getijdengebied)	-	=	>			
H1140A	Slik- en zandplaten (getijdengebied)	-	=	>			
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	-	=	=			
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	+	=	=			
H1320	Slijkgasvelden	--	=	=			
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	-	=	>			
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	-	=	=			
H2110	Embryonale duinen	+	=	=			
H2120	Witte duinen	-	=	=			
H2130A	*Grijze duinen (kalkrijk)		=	=			
H2130B	*Grijze duinen (kalkarm)	--	=	>			
H2160	Duindoornstruwelen	+	=	=			

H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	-	=	=			
Habitatsoorten							
H1014	Nauwe korfslak	-	=	=	=		
H1095	Zeeprik	-	=	=	>		
H1099	Rivierprik	-	=	=	>		
H1103	Fint	--	=	=	>		
H1364	Grijze zeehond	-	=	=	=		
H1365	Gewone zeehond	+	=	=	>		
Broedvogels							
A034	Lepelaar	+	=	=			430
A063	Eider	--	=	>			5000
A081	Bruine Kiekendief	+	=	=			30
A082	Blauwe Kiekendief	--	=	=			3
A132	Kluut	-	=	>			3800
A137	Bontbekplevier	-	=	=			60
A138	Strandplevier	--	>	>			50
A183	Kleine Mantelmeeuw	+	=	=			19000
A191	Grote stern	--	=	=			16000
A193	Visdief	-	=	=			5300
A194	Noordse Stern	+	=	=			1500
A195	Dwergstern	--	>	>			200
A222	Velduil	--	=	=			5
Niet-broedvogels							
A005	Fuut	-	=	=		310	
A017	Aalscholver	+	=	=		4200	
A034	Lepelaar	+	=	=		520	
A037	Kleine Zwaan	-	=	=		1600	
A039b	Toendrarietgans	+	=	=		geen	
A043	Grauwe Gans	+	=	=		7000	
A045	Brandgans	+	=	=		36800	
A046	Rotgans	-	=	=		26400	
A048	Bergeend	+	=	=		38400	
A050	Smient	+	=	=		33100	
A051	Krakeend	+	=	=		320	
A052	Wintertaling	-	=	=		5000	
A053	Wilde eend	+	=	=		25400	
A054	Pijlstaart	-	=	=		5900	
A056	Slobeend	+	=	=		750	
A062	Toppereend	--	=	>		3100	
A063	Eider	--	=	>		90000-115000	
A067	Brilduiker	+	=	=		100	
A069	Middelste Zaagbek	+	=	=		150	
A070	Grote Zaagbek	--	=	=		70	
A103	Slechtvalk	+	=	=		40	

A130	Scholekster	--	=	>		140000-160000	
A132	Kluut	-	=	=		6700	
A137	Bontbekplevier	+	=	=		1800	
A140	Goudplevier	--	=	=		19200	
A141	Zilverplevier	+	=	=		22300	
A142	Kievit	-	=	=		10800	
A143	Kanoet	-	=	>		44400	
A144	Drieteenstrandloper	-	=	=		3700	
A147	Krombekstrandloper	+	=	=		2000	
A149	Bonte strandloper	+	=	=		206000	
A156	Grutto	--	=	=		1100	
A157	Rosse grutto	+	=	=		54400	
A160	Wulp	+	=	=		96200	
A161	Zwarte ruiter	+	=	=		1200	
A162	Tureluur	-	=	=		16500	
A164	Groenpootruiter	+	=	=		1900	
A169	Steenloper	--	=	>		2300-3000	
A197	Zwarte Stern	--	=	=		23000	

* prioritair

Verklaring symbolen

staat van instandhouding (SVI)	doelstellingen
+ redelijk	= behoud
- slecht	> Verbetering/uitbreiding
- - zeer slecht	= (<)achteruitgang ten gunste van ander habitatype of soort toegestaan

Voor de kust van De Walvis komen relatief weinig soorten voor. De verstoring uit West-Terschelling is hier relatief hoog. In dit gebied zullen wel steltlopers foerageren. Zeehonden zijn op grote afstand van de kust aanwezig. Uit de PAS Gebiedsanalyse voor Terschelling blijkt dat het deelgebied Groene Strand dient als broedgebied voor kievit, grutto's, scholeksters en vooral voor tureluurs. Voor deze soorten zijn in het aanwijzingsbesluit van de Waddenzee instandhoudingdoelen opgenomen.

3.2.2. Duinen Terschelling**Algemeen**

Dit gebied is op 26 februari 2009 door de minister van LNV (nu EZ) definitief aangewezen als Natura 2000-gebied.

De Duinen van Terschelling behoren, net als Vlieland, tot de meest kalkarme duingebieden van de Waddeneilanden. Er komen dan ook vooral uitgestrekte droge duingraslanden en heidebegroeiingen voor, met daarin vele bijzondere soorten korstmossen, mossen en hogere planten. De daartussen gelegen duinvalleien vertonen een scala aan variatie, van open water tot knopbiesbegroeiingen en zure berkenbossen. Het westelijk deel van het duingebied, de Noordvaarder, is echter jong en kent daardoor nog gedeelten die kalkhoudend zijn met daaraan gekoppeld gradiënten naar ontkalkte gedeelten. Er is een goed ontwikkeld en natuurlijk duinsysteem aanwezig met floristisch rijke duinhellingen, primaire valleien met aan de randen korte gradiënten van droog-nat, zoet-zout en zuur-basisch en zeer veel pioniersituaties. In het gebied zijn dan ook alle typerende duinvalleivegetaties aanwezig. Ten zuidoosten hiervan ligt het groene strand, met een duinbeek. Daar is, vanwege het voorkomen van gradiënten van nat naar droog, een grote diversiteit aan plantensoorten aanwezig. Hier is tevens sprake van zo'n sterke voeding van grondwater vanuit de Noordvaarder dat lokaal veenvormende vegetaties tot ontwikkeling komen. Hetzelfde fenomeen doet zich voor ter hoogte van de Kooibosjes in de binnenduinderand waar een

sterke kwel vanuit het aangrenzende duinmassief de sturende factor is. Ten noorden van De Boschplaat (behorend tot Natura 2000 gebied Waddenzee) ligt een duingebied waar het zand vrij kan stuiven en waar per saldo kustafslag plaatsvindt. Het gebied omvat ook enige boscomplexen die bestaan uit aangeplant naald- en loofbos en spontane opslag.

Instandhoudingsdoelen

Het gebied Duinen Terschelling is aangewezen als Speciale Beschermingszone in het kader van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In tabel 3.2 zijn per habitat en soort de staat van instandhouding, relatieve bijdrage en instandhoudingsdoelen weergegeven.

Tabel 3.2 Instandhoudingsdoelen Duinen Terschelling

Habitattypen		SVI landelijk	doelst. opp.vl./ populatie	doelst. kwal.	Doelst. populatie
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	-	=	=	
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	+	=	=	
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	-	=	=	
H2110	Embryonale duinen	+	=	=	
H2120	Witte duinen	-	=	=	
H2130A	*Grijze duinen (kalkrijk)		=	=	
H2130B	*Grijze duinen (kalkarm)	--	>	>	
H2130C	*Grijze duinen (heischraal)	--	>	>	
H2140A	*Duinheiden met kraaihei (vochtig)	-	=	>	
H2140B	*Duinheiden met kraaihei (droog)	-	=	>	
H2150	*Duinen met struikhei	+	=	=	
H2160	Duindoornstruwelen	+	=	=	
H2170	Kruipwilgstruwelen	+	= (<)	=	
H2180A	Duinbossen (droog)	+	>	>	
H2180B	Duinbossen (vochtig)	-	>	>	
H2180C	Duinbossen (binnenduintrand)		=	=	
H2190A	Vochtige duinvalleien (open water)	-	>	>	
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	-	>	=	
H2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	-	>	>	
H2190D	Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)	-	=	=	
H6230	*Heischrale graslanden	--	>	>	
Soorten					
H1831	Drijvende waterweegbree	-	=	=	=
H1903	Groenknolorchis	--	=	=	=
Broedvogels					
A004	Dodaars	+	=	=	20
A081	Bruine Kiekendief	+	=	=	45
A082	Blauwe Kiekendief	--	>	>	40
A137	Bontpekiplevier	-	>	>	10
A138	Strandplevier	--	>	>	10
A195	Dwergstern	--	>	>	20
A222	Velduil	--	>	>	10
A275	Paapje	--	>	>	25
A277	Tapuit	--	>	>	100
A295	Rietzanger	-	=	=	120

* prioritair

In de directe omgeving van het plangebied zijn vanwege de hoge mate van de bestaande verstoring slechts incidenteel aangewezen broedvogels aanwezig, zoals de tapuit.

3.3. Toetsing

Zoals in paragraaf 3.1 al is aangegeven kunnen de meeste effecten op voorhand worden uitgesloten. Mogelijk treedt echter wel tijdelijke verstoring als gevolg van de bouwwerkzaamheden op.

In de omgeving van het plangebied kunnen steltlopers foerageren en broeden kieviten, grutto's, scholeksters en tureluurs. De soorten zijn tijdens het zomerhalfjaar en broedseizoen aanwezig. Incidenteel zijn mogelijk ook andere broedvogels aanwezig, in de omgeving van het paviljoen is wel sprake van een relatief spaarzame begroeiing.

Figuur 3.2 De noordwestzijde van het paviljoen

De bouwwerkzaamheden zijn beperkt van omvang. De meest verstorende activiteit, keerwand aanbrengen, wordt in een zeer korte periode (maximaal enkele dagen) uitgevoerd. De werkzaamheden zullen buiten het hoogseizoen uitgevoerd worden. Dat betekent buiten het broedseizoen/zomerhalfjaar. De aanwezigheid van verstoringgevoelige soorten is in deze periode minimaal/incidenteel. Er blijft ook voldoende onverstoord gebied beschikbaar. Significant negatieve effecten worden dan ook uitgesloten.

4.1. Beschrijving Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland (voorheen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS)) bestaat uit kerngebieden (grote aaneengesloten natuurgebieden met een hoge kwaliteit), natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingszones. Rond het plangebied zijn de duinen van Terschelling aangewezen als NNN. Dit is weergegeven in figuur 4.1.

Het NNN komt grotendeels overeen met het Natura 2000-gebied Duinen Terschelling. Dit gebied beslaat een oppervlak van 5.017 ha. Het oppervlak NNN is iets groter.

Figuur 4.1 Ligging NNN nabij plangebied

In het Natuurbeheerplan zijn de beheertypen voor de duinen van Terschelling opgenomen. Nabij het plangebied betreft het de twee beheertypen N15.01 Duinbos en N08.02 Open duin.

Duinbos omvat de bossen en struwelen in het Duin- en Kustgebied. De struwelen kunnen over grote oppervlakten aaneengesloten voorkomen en lopen vaak geleidelijk over in hoger opgaand bos; deze variatie is aantrekkelijk voor veel vogelsoorten, zoals bonte vliegenvanger, boomleeuwerik, boompieper, braamsluiper en tapuit. Duinbos is het leefgebied van veel soorten paddenstoelen. Aan de binnenduintrand kan duinbos rijk aan voorjaarsplanten zijn.

Open duin bestaat uit een afwisseling van lage mos- en korstmosrijke vegetaties, grazige vegetaties met bijvoorbeeld helm, kruidenrijke duingraslanden, zoomvegetaties, ruigte en laag struweel, zoals duindoornstruweel en braamstruweel.

Voor het beheer en de doelen wordt verder aangesloten bij het Natura 2000-gebied, zoals in paragraaf 3.2.2 is beschreven.

Figuur 4.2 Natuurbeheertypen (bron: kaarten provincie Fryslân)

4.2. Toetsing

De begrenzing van het NNN is grootschalig bepaald (1:50.000). Deze begrenzing ligt over de rand van het plangebied, waardoor aan de noordzijde een strook van circa 200 m² binnen het NNN is gelegen. In deze strook staat helmgras.

Het totale oppervlak van de duinen van Terschelling bedraagt ruim 5.000 ha. De 200 m² die benodigd is voor de uitbreiding is slechts 0,0004 % van het totale oppervlak. Deze oppervlakte leidt niet tot een significante afname van het gebied. Ter plaatse komen geen bijzondere natuurwaarden voor. Zoals in hoofdstuk 3 bij de toetsing aan de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000 al is aangegeven, kan wel tijdelijke verstoring van (broed)vogels optreden. Doordat de werkzaamheden buiten het zomerhalfjaar en daarmee buiten het broedseizoen plaatsvinden, is deze verstoring zeer beperkt. Er blijft ook voldoende onverstoorde gebied beschikbaar. Significante negatieve effecten worden dan ook uitgesloten.

Het provinciale beleid ten aanzien van het NNN (voorheen EHS) staat de uitvoering van het bestemmingsplan niet in de weg.

5.1. Beschrijving aanwezige soorten

Het plangebied betreft aan de noordwestzijde een vrijwel geheel verhard terrein dat in gebruik is bij het paviljoen. De aanwezigheid van beschermde soorten is hierdoor zeer beperkt. Aan de achterzijde van het paviljoen is helmgras aanwezig. Incidenteel zullen mogelijk enkele licht beschermde soorten het plangebied passeren, zoals het konijn en misschien een ree. Overige beschermde soorten, zoals vaatplanten, amfibieën, dagvlinders en paddenstoelen vinden hier geen geschikt leefgebied/habitat. Ook betreft het hier geen geschikt leefgebied voor de zandhagedis (zie bijlage 1).

Het paviljoen is door de bouwwijze (geen spouwmuren, nagenoeg plat dak, geen dakpannen) ook niet geschikt voor gebouwbewonende soorten, zoals vleermuizen en vogels (huismus).

In de omgeving komen mogelijk vogels tot broeden, zoals bonte vliegenvanger, boomleeuwerik, boompieper en braamsluiper. Vanwege de bestaande verstoring in het plangebied, betreft het in de directe omgeving naar verwachting de minder verstoringsgevoelige soorten.

5.2. Toetsing

In het plangebied komen slechts incidenteel licht beschermde soorten voor.

Er is geen ontheffing nodig voor deze licht beschermde soorten, omdat hiervoor een vrijstelling geldt. Uiteraard geldt wel de algemene zorgplicht. Dat betekent dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving.

Tijdens de werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen. Verstoring van broedende vogels is verboden. Overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van vogels wordt voorkomen door de werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. Er wordt geen standaardperiode gehanteerd voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Indien de werkzaamheden uitgevoerd worden op het moment dat er geen broedgevallen (meer) aanwezig zijn, is overtreding van de wet niet aan de orde. De meeste vogels broeden overigens globaal tussen 15 maart en 15 juli (bron: website vogelbescherming).

Het aspect soortenbescherming van de Wet natuurbescherming staat de uitvoering van het bestemmingsplan dan ook niet in de weg.

In het plangebied vindt ten behoeve van verbetering van de interne bedrijfsvoering uitbreiding van paviljoen De Walvis plaats.

Deze uitbreiding leidt alleen tijdelijk tot enige verstoring van mogelijk aanwezige vogels in de omgeving van het plangebied. Dit leidt niet tot significant negatieve effecten op de Natura 2000-gebieden of op het NNN (voorheen de EHS).

De uitbreiding leidt tot een zeer beperkt areaalverlies (0,0004%) van het NNN-gebied. Dit areaalverlies is niet significant.

In het plangebied zijn geen matig of zwaar beschermde soorten aanwezig. De licht beschermde ree en konijn kunnen incidenteel in het plangebied aanwezig zijn. Voor deze soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming.

Voor de werkzaamheden geldt wel dat ze buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd.

Geconcludeerd wordt dat de Wet natuurbescherming en de Verordening Romte Fryslân geen belemmering vormen voor de uitvoering van het bestemmingsplan voor De Walvis.

De aanwezigheid van een populatie van de zandhagedis op het Seinpaalduin in relatie tot de uitbreidingsplannen van paviljoen De Walvis te West-Terschelling

P.J.Zumkehr

ZUMKEHR ECOLOGISCH ADVIESBUREAU
Midsland – Terschelling
Februari 2017

Colofon.

Zumkehr, P.J., 2017. De aanwezigheid van een populatie van de zandhagedis op het Seinpaalduin in relatie tot de uitbreidingsplannen van paviljoen De Walvis te West-Terschelling

Zumkehr Ecologisch Adviesbureau, Midslant-Terschelling, februari 2017.

Opdrachtgever.

Strandpaviljoen de Walvis, West-Terschelling.

Uitvoerder.

Zumkehr Ecologisch Adviesbureau.

P.J.Zumkehr, Oude Terpweg 3

8891 GE Terschelling-Midslant

tel. 0562-449196

mob. 06.50.816.092

e-mail: admin@pzumkehr.nl

© Zumkehr Ecologisch Adviesbureau

Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

De aanwezigheid van een populatie van de zandhagedis op het Seinpaalduin in relatie tot de uitbreidingsplannen van paviljoen De Walvis te West-Terschelling

P.J.Zumkehr.

1. Inleiding.

Als gevolg van een grondruil met Staatsbosbeheer zijn de eigenaren van strandpaviljoen De Walvis tevens eigenaar geworden van de ondergrond van het paviljoen en een klein gedeelte van het gebied er achter. Dit heeft geleid tot de ontwikkeling van een uitbreidingsplan voor het paviljoen, waarbij de strook achter het bestaande paviljoen wordt uitgegraven en deel wordt van het paviljoen zelf. De ruimte wordt gebruikt ten behoeve van de opslag van goederen. Om de uitbreiding mogelijk te maken is het nodig een nieuw bestemmingsplan voor het perceel op te stellen. De eigenaren hebben *Rho-adviseurs* de opdracht gegeven het bestemmingsplan uit te werken en tevens een effectanalyse op te stellen waarin de effecten op de beschermde natuurwaarden inzichtelijk worden. Deze analyse is een wettelijk verplichte natuurtoets en geldt als een *voortoets* volgens het afwegingskader van Natura2000. Tevens gaat de natuurtoets in op het aspect *soortbescherming* volgens de Wet Natuurbescherming. In de analyse is echter verzuimd de effecten van de uitvoering van het plan in kaart te brengen op de populatie van de zandhagedis van het Seinpaalduin. De eigenaren van paviljoen De Walvis hebben aan *Zumkehr Ecologisch Adviesbureau* te Midsland-Terschelling gevraagd met betrekking tot dit probleem een effectanalyse op te stellen. De effectanalyse wordt in dit rapport gepresenteerd. Het rapport geldt als een aanvulling op het door *Rho-adviseurs* opgestelde rapport. De effectanalyse betreffende de overige beschermde natuurwaarden is voldoende uitgewerkt in het rapport van *Rho-adviseurs* en wordt hier verder buiten beschouwing gelaten.

2. De zandhagedis in Nederland.

2.1. Voorkomen in Nederland

De zandhagedis *Lacerta agilis* is een in Nederland schaars voorkomende hagedis. De soort leeft op droge zandgronden met een open begroeiing, waar voldoende zon- en warmteinstraling aanwezig is om de in de zandige bodem gelegde eitjes te laten uitkomen. Daarnaast heeft ook de hagedis zelf als koudbloedig dier behoefte aan voldoende zon en warmte voor diverse activiteiten. De zandhagedis is in Nederland beperkt tot de droge zandgronden van de duinen en de pleistocene zandgronden in het binnenland. De meest uitgebreide populatie heeft de zandhagedis in Nederland in de vastelandsduinen van Noord- en Zuid-Holland. De soort kan hier lokaal betrekkelijk algemeen zijn. Op de Waddeneilanden is de zandhagedis alleen vertegenwoordigd op Vlieland en Terschelling. De populatie op Vlieland is robuust, die op Terschelling echter klein, kwetsbaar en gefragmenteerd. Op Texel, Ameland en Schiermonnikoog ontbreekt de zandhagedis. In het binnenland komen lokaal populaties voor op de Veluwe, de Utrechtse heuvelrug, Noord- en Midden-Limburg, de Achterhoek, Twente en in een aantal kleine gebieden in Drenthe en Noord-Brabant (*Creemers en van Delft*, 2009).

2.2. Juridische status

De zandhagedis is in Europees verband beschermd door de *Conventie van Bern*, en geldt daar als een strikt beschermde soort (bijlage 2). Als gevolg van de internationale status geldt de zandhagedis ook in Nederland als strikt beschermd. Tot voor kort was deze bescherming geregeld in de *Flora- en faunawet*, en maakte de zandhagedis deel uit van tabel 1, de lijst met “zwaar” beschermde soorten in Nederland. Per 1 januari 2017 is de Flora- en faunawet opgegaan in de nieuwe *Wet Natuurbescherming*. Soorten met een bescherming op basis van internationale verdragen hebben in de Wet Natuurbescherming hun oude status behouden, en gelden in de nieuwe wet nog steeds als “zwaar” beschermd. De bescherming heeft niet alleen betrekking op populaties, maar geldt ook voor individuen.

Daarnaast geldt de zandhagedis in de Europese *Habitatrichtlijn* als een diersoort van communautair belang, die strenge bescherming behoeft (bijlage 4). Voor een groot aantal Natura2000-gebieden waar de zandhagedis voorkomt is de soort een instandhoudingsdoel. Dit geldt echter niet voor Terschelling en Vlieland.

De zandhagedis is opgenomen in de *Rode Lijst* van kwetsbare en bedreigde soorten (2007) met de status kwetsbaar.

3. De zandhagedis op Terschelling

De eerste waarnemingen van Terschelling stammen uit de periode halverwege de vorige eeuw. De zandhagedis is vanaf die tijd doorlopend in kleine aantallen waargenomen. Daarbij valt op dat de soort nooit een grote florerende populatie heeft gehad, zoals op het buureiland Vlieland, maar steeds alleen in kleine aantallen is waargenomen. De populatie is bovendien op het eiland sterk verbrokken. Het feit dat de populatie altijd klein en kwetsbaar is gebleven kan erop duiden dat het leefgebied in de duinen van Terschelling niet optimaal is. Daar kunnen verschillende redenen voor zijn. Mogelijk is het klimaat op het eiland niet altijd gunstig, of zijn er te weinig geschikte naar het zuiden gerichte duinhelling aanwezig, die als leefgebied en gebied voor ei-afzetting geschikt zijn. Mogelijk is ook concurrentie met de levendbarende hagedis *Zootoca vivipara* een factor. Terschelling heeft als enig gebied langs de Nederlandse kust populaties van beide soorten naast elkaar. De levendbarende hagedis zoekt zijn leefgebied echter in andere terreintypen, met name in vochtige en droge heidevelden. Hoewel de leefgebieden van beide soorten duidelijk gescheiden zijn, mag verwacht worden dat de zandhagedis door de aanwezigheid van de levendbarende hagedis sterker beperkt wordt tot zijn eigen ecologische niche. Daarbij komt dat processen van vergrassing van de duinen, zoals die de laatste tientallen jaren hebben plaatsgevonden, het gebied geschikter maakt voor de levendbarende hagedis, maar minder geschikt voor de zandhagedis. Het toestaan van meer dynamiek in de duinen, met name in delen van de zeereep, heeft echter een positief effect op de populatie van de zandhagedis gehad.

De populatie van de zandhagedis is op Terschelling, zoals aangegeven, sterk verbrokken. Recent is de soort waargenomen in duinen aan de binnenzijde van de zeereep, vooral in terreinen waar enige zeereepdynamiek aanwezig is. De meest uitgebreide populatie komt voor aan de binnenzijde van de zeereep tussen paal 8 en paal 12. Daarnaast komt de zandhagedis voor tussen paal 2 en paal 4, ter hoogte van paal 5 en paal 7, en in het oosten van het eiland tussen paal 18 en paal 20. Buiten het zeereepgebied zijn populaties aanwezig op het Seinpaalduin, in de duinen van Eldorado (ten noorden van de Longway), op het Arjensduin, in de binnenduintrand bij Oosterend, en op de duintjes van de Groede aan het einde van het Kooipad nabij de Rimkeskooi. Zie verder kaart 1.

In het recente verleden is de zandhagedis ook aangetroffen op de Stuifdijk van de Boschplaat en op de Tweede Duintjes. De soort is hier echter als gevolg van vergrassing verdwenen.

4. De zandhagedis op het Seinpaalduin

Het Seinpaalduin herbergt een kleine populatie van de zandhagedis. De populatie is slechts enkele dieren groot, en is zeer kwetsbaar. Gedurende de laatste tien jaar zijn de dieren voornamelijk aangetroffen op en rondom de bunkertjes uit WOII, die op de toppen van het westelijke deel van het duincomplex liggen. De bunkertjes worden door volwassen dieren gebruikt als locatie om op de zon gericht en uit de wind te kunnen opwarmen. Een enkele maal is een waarneming van een zandhagedis gemeld van het oostelijke deel van het duincomplex, net boven de tot recreatiewoning omgebouwde bunkers langs de Zwarte weg. Ook zijn er enkele waarnemingen bekend van het aan het duin grenzende B&Y-terrein, en uit tuinen langs de Zwarte Weg en de Burg. Swaanstraat in West-Terschelling. Volwassen dieren kunnen op zoek naar voedsel of een partner soms betrekkelijk ver van hun leefgebied verwijderd voorkomen. Een losse waarneming van een hagedis hoeft niet onmiddellijk te betekenen dat de soort zich er voortplant of er eitjes afzet. Zie verder kaart 2.

Het voorkomen op het Seinpaalduin is tot nu toe uitsluitend bekend van losse waarnemingen van volwassen dieren. Voorplanting en ei-afzetting is nooit vastgesteld. Toch mag ei-afzetting op het Seinpaalduin voor zeker worden gehouden, daar in de ruime omgeving van het Seinpaalduin geen geschikt leefgebied voor de soort voorkomt, en de zandhagedis het Seinpaalduin dus niet van buiten af kan bereiken. De vraag is dan echter waar ei-afzetting geschiedt. Omdat onderzoeksgegevens ontbreken is onderzoek hiernaar dringend gewenst.

Locaties die voor ei-afzetting geschikt zijn, dienen te voldoen aan de volgende criteria (*Creemers en van Delft*, 2009, pag. 267):

- De plek moet zijn gelegen in een lage vegetatie van dwergstruiken op een droge, niet te humeuze, zandige plaats.

- De open plaats dient geheel onbegroeid te zijn, zonder struik- of boomgroei in de directe omgeving die de zon weg kan nemen.
- Het oppervlak dient vlak te zijn, of gelegen tegen een niet te steile zuidhelling
- Een grootte van 1 – 2 m² of groter voldoet.
- Drie tot vier van dergelijke plekken volstaan.

De ervaring leert dat de zandhagedis zijn eitjes op de Waddeneilanden bij voorkeur afzet op naar het zuiden gerichte duinhellingen. Het is daarbij van belang dat de zuidhelling sterk naar de zon gericht is, maar ook betrekkelijk windluw. Om deze reden liggen de locaties vaak laag op de helling nabij de duinvoet, en niet hoog in de duinen nabij de duintoppen. Daarentegen kunnen aanwezige obstakels, zoals de bunkertjes op het duin, ook op hoger gelegen delen van het duin voor voldoende windluwte zorgen. Bij een beoordeling van de hellingsrichtingen, de bestaande geomorfologie, en de huidige vegetatiebedekking van het Seinpaalduin mag worden verwacht dat de geschikte plekken voor ei-afzetting liggen op de naar het zuiden gerichte hellingen ten noorden van het B&Y-terrein en de Zwarte Weg, waarbij de locaties niet te hoog op de helling liggen. Er zijn op deze hellingen voldoende weinig begroeide plekken aanwezig die voor ei-afzetting geschikt zijn. Daarnaast kunnen ook plekken langs de zuidrand van de bunkertjes worden benut, hoewel de betredingsdruk door recreanten hieraan afbreuk kan doen. De zandhagedis maakt nauwelijks tot geen gebruik van duinhellingen in andere richtingen, en niet van delen van het Seinpaalduin die met bomen en hoge struiken zijn begroeid.

5. De plannen van paviljoen de Walvis.

Het paviljoen De Walvis is gelegen aan de duinvoet aan de zuidwestzijde van het Seinpaalduin. Het ligt op de overgang van het duin naar een vlak grasland dat een bufferzone tussen het duin en de Waddenzee vormt. De duinvoet heeft een steile helling met over een breedte van 6 meter een verval van 3 meter. De steile helling ligt direct ten noordoosten van het paviljoen. Het paviljoen is bereikbaar via een schelpenfietspad dat aan de westzijde langs het paviljoen loopt. De helling aan de noordoostzijde is door middel van een natuurvriendelijke afrastering van het overige duingebied gescheiden en is niet bereikbaar voor recreanten.

Het uitbreidingsplan is uitgebreid beschreven in het rapport van Rho-adviseurs (*Rho-adviseurs*, 2016). Het uitbreidingsgebied aan de achterzijde van het paviljoen betreft een zone van 5,5 meter breedte en plm 40 meter lengte, grenzend aan het bestaande paviljoen. In deze zone wordt de bestaande duinrand verwijderd. Ter plaatse wordt over een breedte van 5,5 meter een aanbouw geplaatst, waarvan de zuidwestelijke muur direct grenzend aan de achterwand van het huidige paviljoen wordt geplaatst. De tegenovergestelde muur van de nieuwe aanbouw wordt 5,50 meter noordoostelijker geplaatst. Het nieuw te bouwen gedeelte heeft een hoogte van plm. 2,60 m. en wordt afgedekt met een vlakke dakconstructie. De ruimte wordt bereikbaar vanaf de zuidzijde, waar nu een fietsenstalling aanwezig is. Er komen verder geen openingen of toegangen naar buiten in de richting van het duin.

De nieuwe aanbouw wordt afgedekt met het duinzand uit de bestaande duinvoet, dat door de bouw vrijgekomen is. Het duinzand wordt zodanig op het dak gedeponneerd dat het aansluit op het bestaande duinmassief. De vegetatie die zich zal ontwikkelen komt overeen met de natuurlijke vegetatie van het aangrenzende duin. De nieuwe aanbouw zal derhalve volledig onder het duinzand verdwijnen. Er gaat geen oppervlak duingebied verloren.

6. Het plangebied als leefgebied voor de zandhagedis.

In hoofdstuk 4 is aangegeven welke eisen de zandhagedis aan zijn leefgebied stelt. Het plangebied is in geomorfologisch opzicht en wat betreft de vegetatie als leefgebied niet geschikt. De volgende aspecten spelen daarbij een rol.

- Hellingsrichting

De duingedeelten die geschikt zijn als leefgebied hebben een helling in zuidelijke richting. Hellingen met een andere richting ontvangen te weinig warmte en zon-instraling om als leefgebied en als gebied voor ei-afzetting geschikt te zijn. De ten noordoosten van het paviljoen liggende helling is naar het westen tot zuidwesten gericht, en is als leefgebied niet geschikt.

- Beschaduwing

Bij het uitvoeren van plannen is het van belang te voorkomen dat deze leiden tot een beschaduwing van tot nu toe onbeschaduwde zuidhellingen. Indien terreinen die worden gebruikt voor de ei-afzetting of die anderszinds als leefgebied voor de zandhagedis gelden, worden beschaduwd, bijvoorbeeld door de bouw van

een nieuw gebouw direct ten zuiden ervan, kan dit leiden tot een verlies aan habitat voor de zandhagedis, en dus tot schade aan de populatie, hetgeen juridisch niet is toegestaan. Het paviljoen De Walvis werpt op het aangrenzend duingebied bij lage zonnestand een schaduw van ongeveer twee meter breed. Dit betekent dat een strook van twee meter direct ten noordoosten van het paviljoen in de schaduwzone van het gebouw ligt. Deze zone is als gevolg daarvan niet geschikt als leefgebied voor de zandhagedis. Het paviljoen is al jaren op dezelfde plaats aanwezig en de beschaduwing ervan op het achterliggend duin is geen nieuw verschijnsel maar sinds jaren een vaststaand feit. De nieuw te bouwen aanbouw heeft een geringe hoogte, en komt in hoogte niet boven het bestaande paviljoen uit. Als gevolg daarvan neemt de schaduwzone aan de noordoostzijde ten opzichte van de huidige situatie niet toe. Extra beschaduwing wordt mede voorkomen doordat de nieuwe aanbouw met duinzand wordt overdekt. De uitvoering van het plan leidt niet tot extra beschaduwing van het achterliggend duingebied, en heeft op deze wijze geen invloed op het leefgebied van de zandhagedis.

- Vegetatie.

De duinstrook die wordt gebruikt voor de uitbreidingsplannen is momenteel vrijwel volledig begroeid met een dichte vegetatie van helm (zie foto 2). Onbegroeide plekken van 1 tot 2 m² die geschikt zijn voor ei-afzetting ontbreken. Plaatselijk komen bovendien nog lage, beschaduwende houtgewassen voor. De conclusie is dat het uitbreidingsgebied wat vegetatiestructuur betreft in de huidige situatie niet geschikt is voor ei-afzetting of als leefgebied voor de zandhagedis.

- Overwintering.

Tijdens een kort bezoek aan het uitbreidingsgebied in februari 2017 is onderzocht of het gebied wordt gebruikt door de zandhagedis als overwinteringsgebied. Er zijn toen geen dieren aangetroffen. Als gevolg van de aanwezigheid van de dichte vegetatie is het gebied voor dit doel ook niet geschikt.

- Samengevat.

Uit bovenstaande wordt de conclusie getrokken dat het uitbreidingsgebied in zijn huidige staat niet door de zandhagedis als leefgebied in gebruik is en daar ook niet geschikt voor is. De uitvoering van het plan heeft dan ook geen negatief effect op de populatie van de zandhagedis op het Seinpaalduin en is niet schadelijk voor individuen van de soort. Daarmee is geen sprake van strijdigheid met de eisen van soortbescherming van de Wet Natuurbescherming.

- Aanvullend

Het afdekken van de nieuwe aanbouw met duinzand kan ertoe leiden dat de zone vooral in de eerste jaren met weinig begroeiing als leefgebied voor de zandhagedis beter geschikt wordt gemaakt dan nu het geval is. Dit voordeel zal van korte duur zijn en weer verdwijnen als in de navolgende jaren zich een nieuwe vegetatie ontwikkelt. Een blijvend positief effect kan ontstaan als het duinzand zodanig wordt gededoneerd dat er ook kleine zuidhellingen worden neergelegd, waar eventueel ei-afzetting mogelijk is. De uitvoering van het plan zal dan voor de zandhagedis juist positief kunnen uitpakken. Het is in praktische zin niet duidelijk of dit te realiseren valt of wenselijk is. Omdat de uitvoering van het plan geen significant negatief effect heeft op de populatie is het nemen van mitigerende maatregelen ten behoeve van de zandhagedis niet nodig. Het creëren van zuidhellingen kan niet wettelijk worden verplicht, maar blijft het een kwestie van welwillendheid of creativiteit van de initiatiefnemer.

7. Samenvatting.

Bovenstaand wordt geconcludeerd dat het uitbreidingsgebied van paviljoen De Walvis niet in gebruik is als leefgebied door de zandhagedis, en in geomorfologisch en vegetatiekundig opzicht daarvoor ook niet geschikt is. De uitvoering van het plan heeft geen negatieve effecten tot gevolg voor de populatie of voor individuen van de zandhagedis. Er is geen sprake van strijdigheid met de Wet Natuurbescherming.

8. Literatuur.

Bergmans W. & A. Zuiderwijk, 1986. Atlas van de Nederlandse amfibieën en reptielen en hun bedreiging. Vijfde herpetogeografisch verslag. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Hoogwoud.

Bern Convention, 1979. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats CETS No. 104 – Council of Europe, Bern.

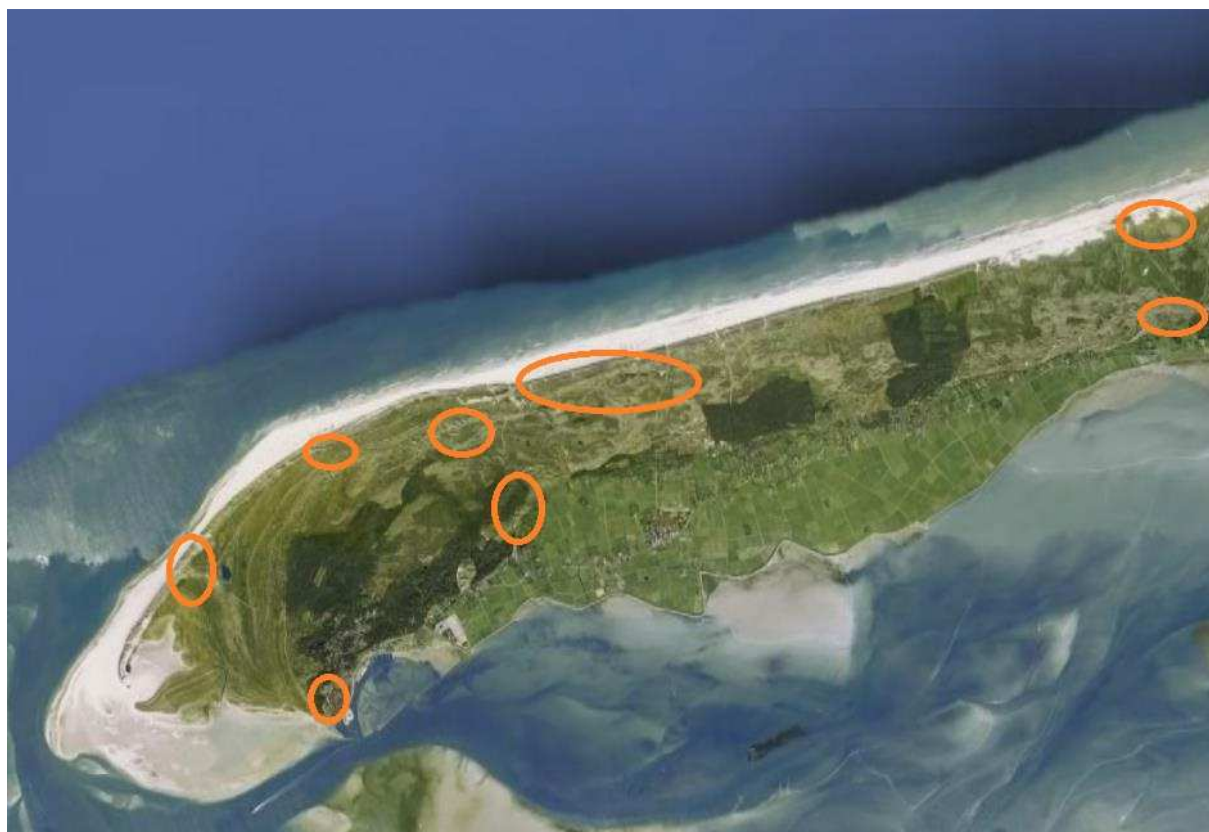
Creemers, R.C.M. en J.J.C.W.van Delft, 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis. Leiden.

Delft, J.J.C.W. et.al., 2007. Basisrapport Rode Lijsten Amfibieën en reptielen volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Stichting RAVON, Nijmegen.

Ministerie van LNV, 2004. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna.

Ministerie van LNV, 2005. Concept – Natura2000 doelendocument – hoofddocument. Ministerie van LNV, Den Haag.

Rho Adviseurs, 2016. Bestemmingsplan West-Terschelling, paviljoen De Walvis. Voorontwerp 24 maart 2016. Rho Adviseurs voor de Leefomgeving, Leeuwarden.

Kaart 1. Deelpopulaties van de zandhagedis op Terschelling (binnen oranje cirkels)

Kaart 2. Het leefgebied van de zandhagedis op het Seinpaalduin.

Binnen oranje lijn: het leefgebied

Binnen oranje lijn met ? : mogelijk leefgebied. Er zijn in dit gebied enkele dieren waargenomen.

Rood: ligging paviljoen De Walvis.

Foto 1. Paviljoen De Walvis, met op de achtergrond het Seinpaalduin. De uitbreiding geschiedt aan de achterzijde van het paviljoen.

Foto 2. Het uitbreidingsgebied aan de achterzijde van het paviljoen. Het gebied ter breedte van 5,50 meter reikt van de achterzijde van het paviljoen tot het naar links wijzende kleine paaltje in het midden van de foto.